

voelend en strevend subject" in het bijzonder nog de sociale gevoelens en de instincthandelingen besproken. Ook hier weet BIERENS DE HAAN den lezer in het belangrijkste in te leiden, zonder op de theoretische moeilijkheden diep in te gaan.

Bijzonder fraai is de beschrijving van de gevoelsuitdrukkingen van eenige apen in relatie tot elkaar en tot personen, die zij al of niet kennen, waarbij vooral de overdracht van woede en dreigbewegingen merkwaardig is.

Nogmaals komt de tropismenleer en de plasticiteit van de instincten ter sprake en de „intelligentie" der dieren, hun „practical judgements" en het werktuiggebruik. Terecht merkt BIERENS DE HAAN op, dat een scheiding van het kennen, voelen en streven in de natuur niet voorkomt en dus de indeeling in de lezingen niet streng vol te houden is.

Nogmaals, een aardig en goed geschreven boekje, dat ik gaarne een ruimen lezerskring toewensch.

BUYTENDIJK.

TJEBBO FRANKEN, *Tusschen leven en dood*. Lief en leed uit een dokterspraktijk. Amsterdam, ANDRIES BLITZ, 1929. 182 bladz. Prijs f 3.75. ingen. f 2.90.

Onze Haarlemsche collega TJ. FRANKEN is niet alleen dramaturg (zie het feuilleton over de jongste algemeene vergadering in het no. van 6 Juli) maar ook essayist. In twee en twintig schetsen schildert hij voorvallen, zooals wij die kunnen belevens in ons dagelijksch werk, dat ons gelegenheid geeft den zieken mensch in zijn sterkte en in zijn zwakheid te aanschouwen. Hij heeft goed gehoord en gezien, vooral ook goed gevoeld en verteld. Voor leeken is het boek geschreven, en die kunnen goede lessen eruit putten, over de beteekenis van kwakzalverij, bedrog en bijgeloof; over den heldenmoed der kleinen en eenvoudigen. Maar — als ik iets mag aanmerken — het komt mij voor, dat wat al te dikwijls het wegwijnen van teringlijders is geteekend. Niet voor alle menschen is het goed, daaraan te worden herinnerd, en daarom zal het dienstig zijn, dat ook artsen het boekje lezen; dan kunnen zij, als zij erover worden geraadpleegd, beoordeelen of het voor den vrager geschikt is.

Op het omslag staat, in zwart en rood, een rake afbeelding van den schrijver, door JO SPIER geteekend; en sobere plaatjes van WILLEM WOUTERS verluchten den inhoud.

H. PINKHOF.

Dr. FR. K. WALTER, *Die Blut- Liquorschranke*. Eine physiologische und klinische Studie. Met 14 curven en 28 tabellen. Uitg. GEORG THIEME, Leipzig, 1929, 223 bldz. Prijs 19 M.

Dit boek behandelt het belangrijke vraagstuk van de doorgankelijkheid der membranen, die bloed van liquor cerebrospinalis scheiden. Gedeeltelijk op eigen onderzoek berustend (hoofdzakelijk wordt de broommethode ter toetsing van de permeabiliteit

toegepast), geeft het tevens een overzicht omtrent onderzoekingen van anderen op dit gebied. De opmerkingen zijn rijk aan critiek; de behandeling is zeer systematisch; een groote literatuurlijst is aan het werk toegevoegd. Staat het klinische doel op den voorgrond, het vraagstuk zelf is grootendeels van zuiver fysisch-physiologischen aard. Het gaat om de vraag, wat de grens passeert en op welke wijze de liquor cerebrospinalis ontstaat. Hierbij moet men in het oog houden, dat ongetwijfeld het vocht ook eigen afvoerwegen heeft langs zenuwwortelscheeden en langs de venae. Dat is door subarachnoidale en endolumbale injectieproeven met colloïdale kleurstoffen bewezen. Ook moet men onderscheiden de stoffen, die langs de hersencapillaren onmiddellijk de hersencellen bereiken en de stoffen, die de liquor cerebrospinalis uit de bloedbaan ontvangt.

De meeste onderzoekingen wijzen er op, dat de grens in het laatste geval als semipermeabele membraan functionneert, die zoowel de aan het lichaam eigene als de aan het lichaam vreemde cationen en anionen laat passeeren, daarentegen onder normale omstandigheden aan colloïden weerstand biedt. De schrijver wijst op de moeilijkheden om bij kleurstofinspuitingen zuivere gevolgtrekkingen te maken, omdat cathodische stoffen neiging hebben aan eiwit te adhaereeren en derhalve eveneens aan het celplasma. Het gevolg hiervan is, dat zij te snel het bloed verlaten, tenzij men hoogere doseeringen gebruikt, die kans hebben de cellen op grens van bloed en liquor cerebrospinalis te beschadigen. Dit laatste is over het algemeen een factor, waarmede niet altijd door onderzoekers rekening is gehouden. Beschadiging kan immers de semipermeabiliteit van het protoplasma aanstonds opheffen.

Daar het bloed en het cerebraalvocht eiwitstoffen in ongelijke concentratie bevatten, wordt aan de grens veelal een DONNAN-evenwicht onderhouden. Doch daarnaast spelen nog actieve physiologische functies der cellen een rol, die wellicht late ook fysisch verklaarbaar blijken te zijn.

In het specieele deel van het boek is de permeabiliteit bij verschil in leeftijd, in jaargetijde, bij zwangerschap, menstruatie enz. onderzocht, zonder dat een invloed merkbaar was. Na de geboorte is de permeabiliteit iets hooger dan later in het leven, verandert echter niet op normalen hoogen leeftijd. Een duidelijke stijging werd bij malaria, recurrens-infectie met zeer hooge temperaturen, ook bij kunstmatige en infectieuze meningitis waargenomen. Koorts als zoodanig schijnt geen stijging der permeabiliteit te veroorzaken. Bij toxische encephalitis stijgt de doorgankelijkheid, hetgeen van differentieel-diagnostische waarde kan zijn tegenover een acute schizofrenie, daar de permeabiliteit vermindert.

Voor menig clinicus zal m. i. dit werk van veel waarde zijn.

M. A. VAN HERWERDEN.
